

Őszi eső-leső

*Midőn ezt írtam, tiszta volt az ég.
Zöld ág virított a föld ormain.
Vörösmarty Mihály: Előszó*

Őszi reggel ébredvén, mottóm réges-régen tanult verssorai jutottak eszembe. Éppen hideg eső hullt odakint, s a szomorkás rádióhíreket így toldotta meg a bemondó: „Ráadásul az eső is esik!” Szemben a mindenkinek örömet kiváltó téli, fehér színű hóeséssel! Elgondolkoztam. Életemnek mennyi, de mennyi emléke kötődött gyermekkoromtól kezdve mindmáig a természetnek e különleges jelenségéhez. Kinek jó az eső, és kinek nem? Ez itt a kérdés! Hányféle eső is van, és mit társítunk hozzá? Egyáltalán lehet és érdemes-e írni az esőről? Írásomból most ezt láthatod meg, kedves Olvasóm! A végén pedig magad is elgondolkozhatsz, mit is jelent vagy jelenthetett volna a Te életedben az eső?

Tavasztájt vendégségben jártam, és örömmel vettem észre, hogy ismerőseim az égre nyíló erkélyük fölé tetőt szereltek. Átlátszósat, és olyat, amelyik szépen, ütemesen kopog, amikor csendesen, egyenletesen esik az eső. Gyermekkorom egyik boldogsága volt: bádogtető az iskolában, bádogtető a lakóházunkon. Rajta szólt az eső meghitt zenéje. Bár Vörösmarty szerint olykor záporzaj is van. Számomra ma is ez a megnyugvás, a vigasztalódás és az írásos alkotás sajátos ideje. A gyermekkor nevelővárosa az Alföld és a Kárpátok érintkezési pontján épült, és a *királynéi szőlőművelők* egykori lakóhelye volt. Első írásbeli keltezése az 1262. esztendőből való. Telente itt, a Kárpátokból lefutó felhőkből hatalmas hóesések nyomták a házak tetőzetét. A nedves hó a bádogról könnyedén lecsúszott, és így nem károsodtak sem az épületek, sem az emberek.

A háború és a történelem azonban hamarosan kizárta életemből a hegyeket, és a kopogós bádogtetőket. Maradt az elemista kori, biztató versike: „Ess eső, ess, / Holnap délig ess, / Búza bokrosodjon, / Zab szaporodjon!” Maradt még a langymeleg eső, az alföldi tócsákban, pocsolyákban való mezítlábas toporgás. Szüleink ezt egyáltalán nem tekintették rosszalkodásnak. A gimnazista korszak idején pedig egyre bővült a csapadékokról szóló tudományom. Apáczai-díjas földrajztanárunk időjárást és felhőjárást is tanított. Feleletünk végén ki kellett néznünk az ablakon, és meg kellett mondanunk, holnap-holnapután milyen idő várható. A kíváncsi diák és a későbbi felnőtt ilyenkor nekiáll és éveken át csendben végzi gyűjtő- és jósló munkáját környezeté és családja hasznára, anélkül, hogy meteorológusnak tekintené magát. Akkor tehát –

milyen lehet az eső? Az ABC szerint: apró szemű, általános, áztató, barlangi, béka-, bugyborékos (rézsútos), csendes, csepegő, csepergő, cseperkélő, futó, harmat-, hasznos, havas, hetes, hideg, hűvös, jég-, ködölő, ködös, májusi, meleg, ónos, országos, őszi, permetező, sárga, sebes, sivatagi, sűrű, sűrűszemű, szakadó, szapora, szemerkélő, vastag, vegyes, villám- és záporosó. De felhőszakadás is van, legújabbán meg – cunami! Van, hogy esőnek tűnő, dús vízpermetben állunk és ázunk, amikor egy jókora vízesésben közelről gyönyörködünk. Nem kell ezért a messzi Amerikába mennünk. Van itt a közelben is nézni-, ázni-: a szomszédos Szlovéniában a Száva forrásvidéke. Ha valami kimaradt volna a fentiekből, az esőleltár bármikor kiegészíthető.

Pesti egyetemi tanulmányaim egy bizonyos évének október 26-i napján nagyon-nagyon vártam az esőt az ELTE Rákóczi úti kollégiumának pincéjében. Szomorkodtunk, mert a latinosok előző este nem tértek vissza a parlamenti felvonulásról. Saját könyvem, a *Kereszt-utak* 50. oldalán így írtam róla:

„Mi pedig nagyon vártuk „odalent”, hogy csendesedjenek a kinti harcok és kimehessünk az utcára szétnézni, mozogni, sétálni. Híreket gyűjteni, embereket látni, valóságot tapasztalni. Jőmagam még vártam az esőt is, úgy éreztem, megnyugtatóna. Szerettem volna értesíteni a szüleimet, hogy élek! Mindannyian és egyhangúlag pedig azt óhajtottuk, hogy legyen végre rend, csend és önmagunkhoz méltó emberi módon, nyugalomban és szabadon élhessünk országunkban.”

Am az idő kereke egy év múlva váratlan fordulatot hozott néhány ELTE-s diák életében. Észak Velencéjébe, tengeröböl partjára kerülve szereztünk gazdag tapasztalatot: a vízből, párából, ködből, esőből is lehet sok, ha az ember túl kevés napot lát, ha hosszas a tartózkodási idő, és a csapadék bármilyen módja lehet mindennapos és váratlan. Ilyenkor a villámként lezúduló esőtől pillanatok alatt szétáznak a ragasztott talpú lábbelik. Az öblösen széles esőcsatornák a járdákra ontják a rengeteg esővizet. Az esőzúdulás gyakorta felismerhetetlenül nagy zajjal jár, mintha eltévedt és lezuhant repülőgép szorult volna be az emeletes épületek közé. A színházba és egyéb kultúreseményekre járó hölgyek pici retikül-bőröndökben viszik magukkal az estélyhez illő kecses cipelőket. Egészségügyi hátrányai is lehetnek az ilyen időjárásnak. A délvidékekről származók jól teszik, ha melegen tartják a fejüket, a veséjüket, a tüdejüket, és mindig van náluk esőkabát vagy esernyő – és bizony még az elfeledett kalucsni is igen hasznos lehet. Manapság inkább a színes esőcsizma a divat.

Tudományos érdekesség, ha tengerparti vidéken a kifeszült víztükör által a Föld gömbölyűségének felismeréséhez is eljutunk. Így írtam erről tudósításomat 1972 szeptemberében, akkori la-

kóvárosom újságjának, a Kelet-Magyarországnak, megidézve a Balti-öböl és a város látványát, a korabeli életet:

„Itt messze lát a szem, a végtelent méregeti, ahol a halványkék ég szélén a kicsi, fehér pontból füstölő hajó lesz. A kikötő gránitfalát egyenletes, ritmikus csobbanással verik a nehéz, szinte fekete hullámok. Az égen gyöngyházzsínben ragyogó felhők vonulnak lassan a város fölé. Az asszonyok ilyenkor kinyitják esernyőiket, és imbolygó, színes gombaáradatként járnak az utcákat. Sétálnak, vásárolnak. Elmaradhatatlan az esőköpeny vagy az ernyő.”

Ki hinné, hogy egy ilyen újságcikk-tudósítás beleszólhat az ember megszokott, rendezett és biztosnak vélt életébe? A csábítás megtörtént: a szerkesztőség munkatársnak hívott meg a laphoz, ám a hűségpróbát kiálltam! Maradtam a Nyíregyházi Főiskolán tanítani. Ám ezután a magyar szakom lett életem és létem titkos és reménytelen bűvópatakja. A belső tudatnak meg kellett türelmesen várni a hétköznapi, több évtizedes tanári munkálkodás végét, és a századvégi társadalmi változások kezdetét. Ennek keltezése pedig, szerencsére, egybeesett a nyugdíjaztatással. Azóta vagyok Esztergom Városának sajtóönkéntese. Most már azt is megvallhatom: életem utolsó harmadának egyik öröme a harmas nagymamaság, a másik az írás! Most is ennek vagy tanúja, kedves Olvasóm!

Másfajta fontos, ám kapcsolódó érdekesség az eső, a különféle esők legközelebbi hozzátartozója és kísérője az esernyő, melynek nyelvújítási-leánykori neve eső-ernyő, így, és először 1787-ből. Amiről mindannyian azt véljük, hogy megvéd bennünket az égi áldástól. Ám védekező szerzőm, eszköz is lehet. Sok minden másra is képes, attól függően, miféle kéz irányítja. Amerikai filmen láttuk, hogy az esernyő lehet kivédhetetlen fegyver, az öldöklés eszköze, ha a fémcsőcsot injekciós tűvé alakítják át. Sétabotnak használva nagy tömegben igen gyors és észrevehetetlen halálnemet produkálhat. Évtizedek múlva tudtuk meg, hogy a célba vett történelmi személyiséggel nem is esernyő, hanem jégcsákány végzett.

Amint a gyarló élet mutatja, nők is használhatják fegyverként az esernyőjüket, ha sétabotnak álcázzák. Jó 40 évvel ezelőtt aprótermetű, éltes úriasszony költözött a dombon épült lakótelepre. Egyszobás lakást kapott kárpoztól a fényes, belvárosi sokszobásért. Ha eljárt hazulról, a lakáska minden egyes helyiségét külön-külön kulcsra zárta. Félt a betörőktől. Látszott, hogy Lia néni felett eljárt az idő, ám nagyon büszke volt rá, hogy a háború előtt a saját (mese) autóját vezette. Nagyságos asszonyos küllemét alaposan kihangsúlyozta bokáig érő fekete ruházata és ugyancsak fekete, hatalmas karimájú kalapja. Retiküljét és kampós fogójú ernyőjét mindig magánál tartotta. Mivel fáradékony volt, a lakótelep férfinépének autójába

gyakran be-bekéretődött: vigyék le őt a városba. Útközben azonban útirányt módosított, és esernyője kampós végével szerzett érvényt saját akarátának.

Lám, mégis miért fontos, hogy mindenkinek legalább egy esernyője legyen? Mert ha nincs, akkor mi is történik? Itthon, a mi nyelvünkön az ember bőrig ázik. Ám más népek más-más kifejezéssel élnek. Csupán csak nyirkosak, vizes bőrrűek lesznek, vagy az utolsó cérnaszálíg eláznak. Van, ahol nem is eső hull a fellegekből, hanem égvíz. Ám az is nagy baj, ha az eső késlekedik, vagy nem jön. Ilyenkor mondták régen, hogy aszályos-poros a május. A magyar pásztorok esőkérő dallal fordultak az égiekhez: „Kiszáradt a tóból mind a sár, mind a víz, / a szegín barom is csak a pásztorra níz. / Istenem, Teremtőm, adj egy csendes esőt, / a szegín jószágnak jó legelő mezőt.” Régi magyar hagyomány volt, hogy májusban a falvak asszonyai a plébános úr segédletével esőkérést szerveztek. A faluból kivezető négy út mentén álló négy Krisztus-keresztnél csendes, mormoló rózsafűzér-mondással kérték Mária közbenjárását a vizes áldásért. (A városi népek manapság ezt énekelve-ordítóva teszik: „Add már, Uram, az esőt!” Ám történhet olyan gyors meghallgatás is, hogy mire hazaértek a faluba, alaposan el is ázott az asszony nép. Hiszen benne van a Bibliában, hogy „...a lisztes szakajtó nem ürül ki, és az olajkorsó nem fogy ki, míg az Úr esőt nem hullat a földre”. (IKir17:14) Az pedig rögvést igen jó illattal viszonzozza a természet-hozó áldást.

De ki hallott olyat, hogy mostanában az esernyő is lehet státuszszimbólum, és hogy gyűjtik! Annyit, amennyire egyáltalán nincs is szüksége senkinek. Ha öreg, csúnya ernyőt használ az asszonyember, és már unja, akkor szándékosan el-elveszti. Ám mindig utána viszik. Ekkor lefokozza, és kiviszi a kertbe. Jó lesz ott kiszaladgálni vele. A szép újat meg már az első alkalommal tényleg otffelejti valahol, vagy valóságosan is elveszíti. Léteznek reklám-esernyők is, melyekkel bizonyos cégek kedveskednek vásárlóiknak, s amelyek a második kinyitáskor már összerogynak. A másféle – ami hosszára 83, széltére 100 cm-es, meg akkora, hogy két-három kövér diplomata is elférne alatta, ha volna a közelben! Egy-egy külföldi esernyő színe pedig olykor a vörös sivatag sárgás fényességével vetekszik. Szinte sajnálni lehet, hogy köznapi használatba vegyünk ilyen szépséget! Vágyálom lehet pl. az arany színű pagoda esernyő, melynek palástja kívülről a fémcsőcs végéig kecsesen felfut. Ihletése keleti, az biztos! Megveheted, kedves Olvasóm, az „esernyőkirály”-nál. Hu!! (Hú, de drága!) Ilyen ernyőket ritkán látni, inkább filmen vagy a Váci utca környékén.

Búcsúzóul pedig ki ne hagyjuk az esőből a művészeteket sem! Nemcsak szokások, tárgyak, na-

pok, események kapcsolódnak az unalmasnak tartott és színére nézve szürke tónusú és hangulatú csapadékhoz. Az utóbbi évtizedekben két szép, esős művészeti emlékem maradt meg a Dobó Galéria képkiallításaiból. Tudni való, hogy esőt fényképezni és megfesteni nem egyszerű, még a neves mesterek számára sem! Pl. az esős, esti utcakép a lámpások sugarasan szóródó fényében a fekete-fehér foton is remekül mutat. A másik egy díjnyertes festmény volt: a szürkékéken zúduló, pásztás esőben (lásd elébb!) a színesen-tarkásan esernyős-ruhás emberalakok szinte vidámmá tették a szemlélődők búsnak induló hangulatát.

Eső-lesésemet szépirodalmunk egyik ugyancsak esős gyöngyszemére emlékezve fejezem be. Radnóti Miklós 1942. február 1-jén írt versére, a Bájolóra gondolok, melyhez egyik kortárs együttesünk, Szabó Balázs Bandája szerzett szépséges zenét. Hallgasd meg, vagy olvasd el, kedves Olvasóm! Majd akkor magad is megérted, és öszszegzed, hogy az esőnek emlékeztető, ihlető és jövőt formáló alkotóereje van!

Radnóti Miklós

Bájoló

Rebbenő szemmel
ülök a fényben,
rózsafa ugrik
át a sövényen,
ugrik a fény is,
gyúlik a felleg,
surran a villám
s már feleselget
fenn a magasban
dörgedelem vad
dörgedelemmel,
kékje lehervad
lenn a tavaknak
s tükre megárad,
jöjj be a házba,
vesd le ruhádat,
már esik is kint,
vesd le az inged,
mossa az eső
össze szívünket.

Wernke Bernát

...s lép máris

...mikor e gögösítettnek
vélt merületek, fehéredtek ki
most, görgetegeikből erre,
ahogy az eddig komor bakácska,
felnevetett az éjszakában, repítve,
lövellve, arcizmaira rejtetlen, a
jövő perceibe fényesedve... eddigi
csorbulatát, pocsolójából végre
kimenekítetten... hisz szólt az
őr, sovány hangja... fokozódó
ragyogatóban... „ó kedves társam,
te villanhatsz, e sötétnek indult
órában, mehetsz végre, mászás
nélkül, biztos nyugalommal, a házban
a gonosz uraság, részegen
döglök, a már mindent betöltő
homályban”
s lép a legény máris, paradicsomába,
várt illatú honába, s sálját igazgatja
kezével, sugarasztató rejtelemmel,
villanó áradatok körítésével, s
láncolódása lép, merészébe „ott
leszek mellette, odahavazódón fészkébe,
vérbe támadó ajkaimmal felette,
tükröződik igazi hízelgése, e
cseléd lányba... gyűrűztetett
énemmel szemében”

Tomovics Marianna: Városi fények (akril, 100 x 80 cm, 2008)